

MŰTÉNETI LAPOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ.

K. PAPP MIKLÓS.

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségi iroda: Lyceumi nyomda. — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház nagypiacz.

KOSSUTH LAJOS ÖNVÉDELME FOGSÁGÁBÓL.

Közi: K. Papp Miklós.

(Folytatás.)

zt mondja ugyan a kir. fiscus, hogy az említett vádperekhez az alperesnek semmi köze, a megyékkel pedig viszonya nincs; mert ügye „magános ügy;” azonban hogy ezen állításai még sophismáknak is alaptalanok, igen szemebetűnő, mert

a.) mi a pereket illeti, a kir. fiscus oly főnhangon kárhoztatott s még irott közléseikben is hűség töréssel vádolt gyűlési beszédek iránt, — ha majd pör velejére kerülünk — ezeket szükség alperesnek bebizonyítani:

1-ször. Hogy a mi a törvény (1723. 58 cz.) szerint palam publice történik, ha benne vétkeesen történt volna is valami, tudni s másokkal tudatni nem véték, ugyanazért, mert palam publice történt. Például Nógrád, egy szolgabíró több megyei tagokat bolygató lázadóknak nevezett gyűlésen; az alperes ezt tudósításaiban megírta, és ki állíthatná, hogy irásával azon szolgabíró becstelenítő kikeléseiben osztozott? éz így tovább, a mi egy törvénytársról, egy vétkekről igaz, másról is igaz.

2-or. Szüksége lesz az alperesnek bebizonyítani, hogy ha azon beszédek, melyek miatt — bár nem ő szónoklá vagy készíté — hűség töréssel vádoltatik azon gyülekezetben, a hol mondattak, mindazon erő mellett is, melylyel a szónoklat bája a hallgató indulatai-

ra hat, lázadást nem okoztak, mert egy gyűlés sem végződött azzal: „menjünk! Erigamus nos contra statum publicum Regis et Regni,” — (keljünk fel a király és ország intézménye ellen); — hanem ezzel végződött: „folyamodjunk alázatos felirással ő felségéhez, kérjünk orvoslás végett országgyűlést vagy jegyezzük fel sérelmünket országgyűlésire,” a mit erectionak contra statum publicum Regis et Regni csak épen oly joggal nevezhetni, mint a milyennel Aesop meséjében a farkas vizzavarónak nevezte a bárányt, ha mondom, ott az élő szó nem támasztott lázadást: a néma papirosra mázolt holt betűk által másutt kevésbé támaszthatott s nem támasztott. —

3-or. Végre nem azért, mintha a mások szavai az alperest akármely esetben is terhelhetnék, hanem csak azért, hogy a felperesnek azon gunyos vádját, mintha az alperes mindent másokra akarna háritani, válláról lerázza, és azért, mivel a kir. fiscus specialis kifejezésekre is kiszállong vádjában, az alperes pedig válasz nélkül hagyni semmit sem akar, nem is hagyhat, kénytelen lesz az alperes azon specialitásokra is észrevételeit megtenni. — Ugy de mindezekre multhatlanul szükséges, hogy az alperes tudja, mely beszédek, mely kifejezések azok, mik miatt a beszélők vád és in specie notae vád alá vétettek, s ők magokat miként védelmezik, mert az csakugyan a logicának minden kiadása szerint tisztán áll, hogy a mely szó miatt az, a ki szólotta, vád s in specie notae vád alá nem vétetett, a miatt

az alperes is feleletre és különösen hűség-törésről feleletre nem vonathatik. Különben a dolog így állana: „Péter ezt és ezt mondá, én kir. fiscus, ha mindenütt vétket s ká-kán is csomót keresek, Pétert azért nem vádolom, tehát Péter szava nem bűn vagy legalább nem hűség-törési bűn; de mivel Péter ebben nem bűnös vagy legalább nem hűség-törésről bűnös szavát Kossuth Lajos Pálnak megírta, tehát Kossuth Lajost hűség-törőnek vádlok, nyilatkoztatom. Már ily logica mellett T. K. tábla csakugyan Heraclitusnak is kacajra kellene fakadnia; világos tehát, hogy az alperesnek azon vádpereket okvetlenül látnia, tudnia, ismernie kell. De úgy mondja a kir. fiscus „azon perek nyilvánosan folynak,“ — ismét köszönjük szépen a liberalitást — a perek nyilvánosak, de az alperes, kinek ezen nyilvánosságot használnia kellene, világtól elszigetelve, fogva van.

h.) Mi a nemes vármegyékkel viszonyt illeti, a dolog történeti oldala az egész ország előtt tudva van, s nem a királyi fiscus előterjesztéséből, mert ő nemcsak maga nézvéen sárga üvegen át, mindent sárgának lát, sőt mások szeme elébe is sárga üveget tart, hogy ők is sárgának lássák a világot, nem az ő előterjesztéséből hát, hanem némely ő általa is beigtatott oklevelek mellett a 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. szám alatti írományokból (sok többeknek elmellőztével) kitetszik; már most ezek szerint a dolog így áll. Az alperest annak folytatásától, mit a törvény engedelmé mellett s törvény paizsa alatt $3\frac{1}{2}$ évig nyilvánosan gyakorlott, egy főszolgabíró eltiltja, az alperes maga bíró lenni nem akart, hanem a dolgot a megyék s különösen azon megye eleibe terjeszté, melynek azon főszolgabíró felelősséggel tartozott. E vármegye tisztviselőjének tettét helyben nem hagyta, semmit érőnek nyilatkoztatta; úgy az, mint más ilyen megyék is általunk, mind alkotmányos organumok által a nemzetnek hasonlíthatatlanul nagyobb része eképp határoztak: „azon jog, melyet te Kossuth Lajos 3 évek óta közmegegyezésünkre gyakoroltál s tovább is gyakorlani kívánsz, minden hazánkfiával közös, nemzeti, t. i. a nyilvánosságnak, a szabad levelezésnek joga. Ezen jogot mi nagy becsben tartjuk, magunk-

nak és minden hazánkfiainak számára megtartani, s alkotmányunk törvényes őrei levén, azt védeni s oltalmazni legnagyobb kötelességünknek ismerjük. A tilalom, melyről panaszkodol, ezen nemzeti jogot sérti, a tehát fejedelmünkötől nem jött, nem jöhetett, mert urunk királyunk a törvényt, a nemzeti jogokat sérteni nem akarhatja. Ezen tisztviselő, ki téged megtámadott, vétkezett hatósága köre, vétkezett a törvény ellen, ő meggyéjének fog arról felelni. De mi téged védeni tartozunk minden alkotmányos módokkal; azért tehát felséges királyunkhoz folyamodtunk, esedezvéen királyi széke előtt, hogy a törvénynek legfőbb őre levén, téged mint köz nemzeti jogunk gyakorlatában hatalmas kegyelmével minden törvénytelen megtámadások ellen oltalmazni méltóztassék. Téged pedig, ki mellett a törvény, $3\frac{1}{2}$ éves gyakorlatod áll, téged, ki ezen törvényengedte gyakorlat folytatásával magadnak a nemzet előtt érdemeket szereztél, nekünk kedves dolgot cselekszel: ezennel felszólítunk, hogy tudósításaidat közöld. Téged megyénk megbízott levelezőjének nyilatkoztatunk s munkádban segedelmedre lenni kívánunk. Jegyzői hivatalunkban meghagyjuk, hogy a nevezetesebb közgyűlési tárgyakról értesítsen.“ Egyes részleteket összefoglalva, a dolog tagadhatlanul így áll T. K. törvényszék! Ha így áll, kérdem már most a kir. fiscust, minő logica szerint állíthatja, hogy az alperes, ki ezen megyei végzések következtében tudósításait csak azután, miután az eltöltő szolgabíró cselekedetét az illető megye sérelemnek vette, kezdé el s folytatá, a nemes megyékkel semmi viszonyban nem áll? hogy azon nemes megye azótai működését ismerni érdekében nincs? hogy azok védelmére szükségtelenek, s hogy ügye pusztán, ridegen magános isolált ügy, nem kevesebb joggal mondhatná az alperes az e tárgyban felperesi részről dolgozó kir. fiscus urnak, hogy midőn az alperes csendes mezei lakán sötét éjféiben fegyveres erővel reá tört s őt fogságra vetette, mint magános actus majoris potentiaet követett el, sőt nagyobb joggal mondhatná ezt alperes, mert midőn kir. fiscus ur az alperest ő felsége parancsából fogolynak nyilatkoztatta, a fogoly pedig

azon kegyes parancs előmutatását kérte, előmutatás helyett a környező fegyveresekre mutatott e szavakkal: „itt a parancs, minnek ide más parancs.“ Képzeli az alperes, miként a vádló fiscus szokottan ismét azt feleli: „te nem valál azon megyék tisztviselője, törvénytelen megbízásnak engedni nem tartoztál.“ Igen is, az alperes nem volt tisztviselő, de a megyék megbízása nem volt ám törvénytelen, s mint alkotmányos ország polgára érzi azon tekintetet, melylyel minden igaz és törvényes dologban polgártársai ünnepélyes nyilatkozásai, óhajtásainak tartozik, de csak törvényes dologban; mert a minő bizonyos, hogy ha a nemes megyék törvénytelenre bízták volna meg az alperest, a megbízást magáról bizonyosan elhárította volna, épen oly bizonyos az is, hogy ha tisztviselő volna s törvénytelenég végrehajtására kapna rendeletet, törvény és hivatalos viszonya kötelességeit az által egyeztetné, hogy hivataláról lemondana, s isten tág világában becsületes igyekezetével másképp keresné kenyerét. Hiában T. K. törvényszék! hiában igyekszik a felperes fonák okoskodásaival ezen ügyet pusztán magános ügy fokára süllyeszteni. Az alperes személyében itt a nyilvánosság és irásszabadság nemzeti jogait vette a kir. fiscus e perben vád alá és vette a nemzeti pártfogás, a nemzeti hajlandóság becsét vád alá. Ha ez nem jön közbe T. K. Tábla! az alperes szegény személye sokkal csekélyebb, mint sem hogy őt a kir. fiscus czélul vette volna, mert hiszen lám 3½ irt tudósításokat az alperes, és ha a rémképen előállítani szokott, de specifikumokra soha sem reducálható ujtás vagy szónoklatban erős kikelések volnának az alperes idéztetésének gyujtópontjai, régen érezte volna a kir. fiscusnak letipró hatalmát, mert hiszen a mult országgyűlés helyzete hozta magával, hogy sok új idea forgott tanácskozásban, s jöttek elő beszédek, melyeknek a megyei szónoklatok csak gyenge árnyékai, és mégis bántatlanul volt közlésük miatt az alperes. Miért? mert a megyékkal érintésben és viszonyban nem vala, s ha ez tovább is így maradt volna, békén írható tilalom után is csekély becsű s fontossá csak az idézés által vált leveleit; de

a megyei viszony és a nemzeti pártfogás megbocsáthatatlan bűn, ez a szuró szálfka a felperes szemében! mert oda jutottunk t. bíróság! hogy midőn a kir. fiscus egy részről a törvényre hivatkozás disputatióját nyilván minden szépités nélkül otiosusnak mondja, más részről az ő szemében az, ki a nemzet nagy részének helybenhagyását bírja, békeháborító, kit a nemzet törvényes pártfogásra méltat, az lázító; oda jutottunk, hogy a nemzet tetszése véték, a közbizodalom bűn, s kinek beszédét a megye tetszéssel fogadja, veszedelmes ember, de a ki lemorogtatik, akármit mondott legyen, csak azért, mert lemorogtatott, érdemes, a ki a nemzet bizodalomát nem bírja, az recte sentiens s a kir. fiscus pártfogására számot tarthat. Igen is, az alperesnek minden bűne a megyék részvétel, a megyékkeli viszonya, és mégis most azt mondta a felperes, hogy az alperesnek a megyék részvételéhez semmi köze és védelméhez azok nem tartoznak.

Az alperes nyugodt érzéssel néz hazánk két legfőbb törvényszéke ítéletének elébe, mert ügye szent és igazságos, mert a tisztelt nagy tekintetű törvényszékekben hazája törvényes ítélőszékét tiszteli. De akár mint igyekezzék is a k. fiscus ezen ügyet a maga valódi állásából s nézponjaiból kiemelni, akármi legyen is ezen igyekezetének sikere, éltünk napjai hamar eltűnnek, mindnyájunkat, az alperest is s vádolóját is, ezeknek vádjait, amannak szenvedéseit, napjainknak minden aprólékos surlódásaival az enyészet, mely hamar elnyeli a költő szavai szerint: „mint egy cseppet az ocean, mint egy sóhajtást az orkán,“ s ekkor személyeinkre nézve csak az egy örök Isten ítélete, az ügyből pedig annak csak historiai oldala marad fenn, távol a nappal kelő, nappal szálló indulat hullámaintól, s akkor akár mint küzdjön is most ellene a felperes, a historia kérlelhetlen lapjai azt fogják kiáltani, hogy 1837—8-ban a magyar korona ügyvéde egy szegény polgár személyében a nyilvánosság és irásszabadság nemzeti jogait támadta meg. Az alperes valamint a T. K. tábla ítéletének, úgy a historia ítéletének is nyugton néz eleibe, ámbár tudja, hogy meg van írva: „die Weltgeschichte ist das Welt-

gericht," de hála azon mindenható hatalom igazságának, melynek mérlegében az emberek sorsa, nagyoké és kicsinyeké, egyeseké és nemzeteké fölméretik szentül s igazságosan. Ama nemzeti ügyek felett a magyar kétségbe nem eshetik, biztósítja őt e felől egy részt a.) dicsőségesen országgló királyi háznak igazságszeretete, mely a historia bizonyossága szerint azon királyi házban első alkotójától mostani urunkig firól fira örökségleg szállott, s melyben a magyar nemzet összesen és egyes tagjaiban még legszorongatóbb idők sulya alatt is végre mindig fellelte az édes atyai oltalmat s most is fel fogja találni; b.) a természetnek a historia minden lapjain mutatkozó azon örök rendje, miszerint minden fonák politika épen ellenkezőjét eszközli annak, mit eszközölni kívánt. A k. fiscus nyugtalanyságot képzelt és bizodalmatlanságot az országban, miről mi az országnak békés lakói semmit se tudánk, s a képzelt rémet elnyomandó erőszakhoz nyult, s mi lett a következése? nyugtalanyságot ugyan, hála a magyar nemzet törvényszerű szellemének! nem volt képes teremteni, de aggódásnak, személy és bátorság felőli kétkedésnek érzetét teremté, mely okozá, hogy lármás gyűlések eredtek. A k. fiscus nem ügyelvén Ulászló 1. K. 57. cz. példájára, a mely előrebocsátván, hogy clamores fiunt [propter illicitas occupationes] per universum regnum (zajongás támad [az igazságtalan foglalások miatt] az egész országban), nem a clamort tiltja, nem a clamansokat veszi vád alá, hanem az illicita occupatiókat tiltván el, a clamor okait elhárítja; és megfelejtkezővén Kálmán 1. K. 37. cz., mely clamor populi esetében hasonlóan nem a clamans populust bünteti, a k. fiscus nem ügyelvén erre, a clamor elnyomásához fogott, s mi következett belőle? nagyobb clamor és publica querelaé comitatum, a k. fiscus ismét megfelejtkezővén 1546. 25. czikkről, mely nem a publica comitatum querelát, hanem azokat, kik ellen ily querelák tétetnek, rendeli büntetni, a querelák elnyomására intézte lépteit, mi lett következése? az alperes fogsága magányában nem tudja, de a mint egy részről ugy tudja,

hogy a patak, melyet gyepel betakarnak, a gyep alatt folydogálni meg nem szűnik, sőt egykor még erősebben kizuhan, a mint reményli, hogy a jó Isten gondviselése, felleges királyunk igazságszeretete és a magyar nemzet törvényszerűsége mindazon bajokat elhárítja, sőt megelőzi, mik a k. fiscus eme politicájából különben a historia bizonyossága szerint természetesen eredhetnének, és a mily forrón óhajtja ezt az alperes, még pedig nemcsak hazájának, hanem különösen a királyi szék javának s dicsőségének érdekében is, minthogy meg van győződve annak igazságáról, mit az 1582-ki 8-ik czikk szavai mondanak, t. i. „Commoda et dignitas suae majestatis cum libertatibus regni sunt communita“ (ő felségének jólléte és méltósága az ország szabadságai által van megszilárdítva), ugy más részről annyit tömlöcze magányából is elmér az alperes mondani, hogy azon módokkal, melyekkel a k. fiscus a képzelt bizodalmatlanságot kiirtani igyekezett, bizodalmat bizonyosan nem teremtett és soha nem is fog teremteni. Így a nyilvánosság és irásszabadság tekintetében is, melyet itt a per által az alperes személyében megtámadott, akármit mutasson is a hatalom csapásaira következett első két nap, miről az alperes semmit sem tud, annyi bizonyos, hogy ha azon nemzeti jogoknak fennállása felől kételkedett volna valaha az alperes, ezek után, miket a k. fiscus tett, többé nem kételkedik. Ezek talán a felvett kérdéstől eltávolozni látszanak, de a jelen per stadiumának egybefoglalt tekintetével csakugyan összefüggenek, s ha ezeket illő figyelembe venni sziveskedik a felperes vádló ur, egyenességétől reméli az alperes azon elismerést, hogy ezen ügy az alperest pártoló s megbízó megyék későbbi cselekvésével szoros függésben van, és azok ismeretétől az alperest elzárni annyit tesz, mint védelmét lehetetlenné tenni.

Azonban a sorban előszámlált okokkal megmarasztó physicali lehetetlenségen kívül még moralis lehetetlenség is akadályozza az alperest abban, hogy magát fogságból védhesse, mert arra, hogy ezt tehesse, a leg-sarkalatosabb törvények jóvoltáról kellene lemondani, pedig a mint egy részt, ha ezekről lemondana, feláldozná egyszersmind a törvé-

nyek oltalmát, úgy más részt oly szent és szoros kötelesség arról le nem mondani, mit a törvény nyújt, és oly morális lehetetlenség, hogy azt megszegni az alperes hatalmában nincs. Ez országban T. K. tábla! a szokásra jus *consuetudinarium* gyanánt (habár törvényeink egész más értelemben veszik is) szeretnek sokan hivatkozni, és ez nagy szerepet játszik. Egyes perlekedők jogmulasztása az utódok ellen fegyverül használtatik, egyes emberekből vonatik le a szokás, a ki hazáját szereti (ujra pedig átkozott, a ki nem szereti), a ki — mondom — hazáját szereti, az szereti azt a multnak, a jelennek és a jövőnek képében, szereti még azon hazát is, a mely lesz, midőn ő maga nem lesz többé, ezen szeretet a siron túl ható, oly szent, oly mennyei érzelem, ez a lélek halhatlanságának talán legszembetűnőbb, legalább legszebb tanusítmánya. Már ha hazánknak mult időkről képe nagyszerű vonásaiban szivemelő s még szerencsétlensége árnyalataiban is igéző, még botlásaiiban, hibáiban is érdekes a hazafi előtt a jelen és jövő, nemcsak vonzódást kíván, de gondoskodást is parancsol. Ha földi életére nézve szerencsétlenné tenné a vádló *fiscus* ur az alperest, engedje meg, hogy legalább átkmenten tartsa fel emlékezetét, engedje magát attól menten tartani, hogy évek s évek mulva egy szenvedő magyar így ne kiáltson fel: „Kossuth Lajos volt első, hűség-törési vádesetben sarkalatos törvények jóvoltát feláldozva, magát fogóságából védelmezni elég gyáva volt, az ő esete én ellenem fegyverül szolgál; átkozott legyen emlékezetem!!!“ Nem, az átkot az alperes magára nem vonhatja, ez morális lehetetlenség; életét szűk körbe szorítá a gondviselés és szűk tehetséget adott e körben is, nyom nélkül muland el, mint vándor léptei pusztá homokon, legyen szabad egyet kivívni, azon egyet hogy sirja felett átok helyett minden véleményű ember elmondhassa egy költőnek ismeretes szavait: *Justum ac tenacem sat.*, hiven ragaszkodott a törvényhez, nyugodjanak hamvai!!!

Nem *incidentalis* tehát a fennebbi ítélet T. K. tábla! mert az:

1-ször. A törvény szerinti védelmet *physical* és *moralis* lehetetlenséggé teszi, a hol pedig a védelmezés lehetetlenné van téve, ott a bíraskodás is lehetetlen, mivel *nemo nisi legitime citatus* (tehát *notae* vád esetében *ante capturam*) et *servato juris ordine convictus* (tehát *notae* vád esetében szabadságbeli védelem után) *in rebus vel personis damnificari potest*. (Senkit sem lehet személyében vagy vagyonában addig elítélni, míg törvényesen meg nem idéztetett és bűne be nem bizonyult.)

2-ször. Nem *incidentalis* a tisztelt ítélet, mert terhelhetést említvén, felkárhuztatást említ, s azon terhelhetőség ellenében a törvényes védelmet elzárván, a per további folyamatját zárja el, tehát *peremptorius* erejű épen úgy, mint a mely ítélet *praescriptio*val végez vagy oly ügyeletet (*institutumot*) szállít le, mely ha meg nem áll, a keresetre semmi út sem marad fenn. Pedig ha kifogásról hozatik is ítélet, ámbár a kifogás *incidentalis* kérdés, de *peremptoria* kifogásról hozatik. Ily ítélettől feljebbvitelnek helye van mindig, azt tehát a *felperes* *fiscus* által elleneztetni annál váratlanabb, mentől bizonyosabban mondhatja, hogy midőn előbbi ügyvédje, Ágoston József ur mult évi *Januarius*ban (boldog isten, mily hosszú idő) a szabad védelem iránti előterjesztését a perben megtette s a kérdésben rögtöni ítéletet kért, a királyi ügyek főigazgatója ő méltósága azzal ügyekezett ügyvéd urat becsületétől elállásra bírni, hogy akármilyen ítélet hozatnék, úgy mond, vagy én *apellálnám* vagy az ur *apellálná*, a n. m. hétszemélyes tábla pedig e törvénykezési szakaszban együtt nem ül és így célját semmi esetre nem érheti el. S a k. *fiscus*, a ki mint *morale* *individuum* ugyanaz ma, a ki tegnap volt, saját szava ellenére most a feljebbvitelt ellenzé, miért? mert elég váratlanul az alperes ellen ütött ki az ítélet.

3-ször. Nem *incidentalis* a tisztelt ítélet, mert a legsarkalatosabb nemzeti szabadságot dönti el, azt, melyet az arany *bulla* minden jövő időkre garantiroz. Verb. 1. R. 2. czim. a legfőbb nemesi jogok egyikének

mondja, melyet annyi törvények s legujabban 1715. 7. cikk, — 1723. 5-ik cikk kétség-telen világosságu szavakban megerősítenek melyet Albert K. 27. cikk imigy fejez ki: „Nullus nobilium regni pro quibuscunque factis, per quemcunque; praeter talem, contra quem sententia capitalis juridice lata fuerit, possit detineri seu quoquo modo captivari.“ (A nemes bármily tet-téért el nem fogathatik vagy le nem tartóztathatik senki által, hacsak törvényesen halálra nincs ítélve). Ezen szabadság a constitutionalis lételnek oly lényeges requisituma, hogy nélküle polgári constitutionalis létel nem is létezhetnék, és azért a nagytekintetű Aretin az ítélet nélküli befogást anticonstitutionalisnak nevezi, és a mit Jus publicum constitutionale universale elvének említ, azt már constitutionalis őseink 600 év előtt magna chartankba ígatták, azóta pedig és különösen a hűség-törésrőlí vád esetére azt nemcsak egyetlen egy törvény sem törölte vagy szorította; hanem igen sok törvények nyilván és specificie kikötötték s megerősítették, elannyira, hogy egy nevezetes törvénytanító, kinek ugy a királyi igazgatóság tanácsos termében, mint a T. királyi tábla asztalánál tanítványai ülnek (Kövi) Jus privatum Regni Hungariae című munkájában ckép szól, a mit Cicero egy római polgárról mond, t. i. Facinus est vincere cives Romanorum, scelus verberare, prope parricidium necare. (Vétek bebörtönözni a római polgárokat, bűn megverni, csaknem atyagyilkosság megölni); azt törvényeink szerint a magyar nemesről tökéletesen el lehet mondani, igaz ugyan, hogy a k. fiscus a törvényre bár ismételve hivatkozás discussióját otiosa munkának nevezi, és ezt az alperes, fájdalom, tapasztalja is, mert a zsidók elfogván Szent Pált, midőn ez emlitené: Romanus sum civis, (római polgár vagyok), őt szabadon bocsáták, az alperes dedig 10 hónap óta emlékezteti k. fiscust: nobilis sum Hungarus! (magyar nemes vagyok!) de azért engedelmével a k. fiscusnak az alperes le nem tehet a reményről, hogy magyar nemesekből álló hazai tisztek előtt, kiknek dicső hivatásuk a törvényeket

foganatba hozni, hazánk sarkalatos törvényeire hivatkozás discussiója otiosa nem léssen; most pedig ezen törvényekkel világosan meg van mutatva, miképen az alperes szabadságbóli védelmezését alkotmányunk sarkalatos cikkelyeinél fogva követelheti, képséget nem szenved, hogy azon ítélet, mely a sarkalatos nemesi szabadságokban s ezzel sarkalapjaiban feneklő sarkalatos nemesi jogot incidentalis ítélet által felfüggeszteni, elvenni lehetne, s ha erre nézve a törvény s birói hatalom teljes oltalmát és így a felsőbb ítélőszék vizsgálatát is kivánni szabad nem volna, ugy nincs tárgy a magyar polgári életben, mely arra méltán számot tarthasson. A hű magyar institúciónak a haladó idő szükségéi szerinti kifejezését, s így a törvényváltoztatást vagy eltörlést csak a király és nemzet összes hatalmával a törvényhozástól várhatja, reá nézve tehát constitutionalis életének halála volna, ha törvény, még pedig sarkalatos törvény birói incidentalis ítélet által eltöröltethetnék; és mivel minden igaz magyar alkotmányát életénél többre becsüli, az alperes teljességgel nem kételkedik ünnepelesen kijelenteni, hogy reá nézve a készült ítélet nem incidentalis érdemű, hanem sokkal velősebb érdemű, mint egy végkárhozható ítélet lenne, mert ez csak személyét sujthatná, amaz az arany bullát s ezzel az alkotmányt dönti le.

4-szer. Még egy másik nem kevésbé fontos constitutionalis tekintetből sem incidentalis a tisztelt ítélet. Most a kir. fiscus nemcsak hogy oly esetben fogatta el az alperest, melyben az elfogatás még törvényes tisztviselők által sem szabad, hanem a mi több, katonaság által történt az elfogatás, katonai hatalom s katonai törvények alatt tartatik fogva az alperes, mely bánásmód, ha sententonalódnak, a magyar alkotmány egész alakjának gyökerestőlí kiforgatását vonná maga után. Az alperes eziránt előadta fájdalmas panaszát, és a tisztelt ítélet mégis az alperesnek szabadságát vissza nem adatá, és így mellékesen a katonai hatalomnak polgári alkotmányunkba lett erőszakos beavatkozását bírőilag megerősíteni méltóztatik, a mi oly fontos tekintetű dolog, hogy azt incidentalisnak nevezni csakugyan nem lehet.

T. K. tábla! A katonai hatalomnak csak a polgári hatóság legalis regni Jurisdictioniók felszólítására, lehetővén azon jurisdictioniók tisztviselőinek segedelmére használtatni, a mint egy részről a kir. fiscust jurisdictionának senki sem fogja a magyar hazában állítani, ugy más részről a katonai hatalomnak a polgári élet viszonyaiban egyébkénti avatkozása a világnak akármely szegletében akármilyen alakban létező constitutionalis élet természetével ellenkezik. Nem akarja az alperes általános juris publici nézetekből fejtegetni, miként a befogatási önkény tette a spanyol inquisitiont utálatossá, miként a titkos befogatások voltak a múlt század szomorú utolsó tizedének nagy részt nemző okai.

(Folytatása következik.)

OKLEVELEK A BÉCSI CS. TITKOS LEVÉLTÁRBÓL.

XXXIII.

Báthori István, ártatlanságát bizonyítgatva, Miksa császárhoz szabadon bocsátásáért folyamodik. Kelt 1565. július 28-kán.

Sacratissima Cesarea ac Regia Maiestas domine domine mihi Clementissime.

Ex clementi responso maiestatis vestre sacratissime intelligo, me, quasi participem et promotorem istius mutationis, quod scilicet serenissimus meus pactis conuentis non steterit, esse arrestatum. Qui si fuisset, certe legationem hanc nullo modo suscepissem, meque in hoc discrimen minime coniecissem: Neque etiam serenissimus princeps meus (quod ego sciam) tunc, cum me dimitteret, de violatione tractatum quicquam cogitabat: nisi sinistro quorundam consilio, post reditum Georgij Bebek fuisset infectus, ad hecque extrema redactus.

Ego quidem sacratissima maiestas caesarea ac Regia: in omnibus, que ad pacem firmandam pertinere videbantur, pro meo tenui ingenio integre processi: Id ipsumque omni loco et tempore promoui, munusque legationis subiui, non vt fraudi subseruirem:

(quem subesse tunc ne cogitavi quidem); sed vt optatum finem diurni laboris imponerem: hec autem vera esse, quia homines non adsunt, testem inuoco deum optimum-maximum: latere etiam homines diu non poterit, tempore enim omnia palam fient. Quod si vero diuersum quid in me certo deprehendatur: perpetue ignominie, simul et indignationi maiestatis vestre sacratissime omnibus diebus meis subiaceam.

Quod vero maiestas vestra sacratissima statuerit me tamdiu in hoc arresto detineri, donec videatur finis presentium turbarum: Equidem, clementissime Imperator ferendum mihi est aequo animo, quicquid maiestas vestra sacratissima de me statuerit: Arbitror tamen, quod si me maiestas vestra sacratissima remiserit, vtilius et commodius statui presentis temporis illic existens inseruire possum: dehortando principem meum ab incepto isto suo execrando, pacemque et tranquillitatem modis omnibus promouendo. Quod si efficere non potuero, ego me domi continebo, neque me in tumultus bellicos vlla ratione immittam, immo ita me geram, ut omnis dubitatio de me cesset. Et maiestas vestra sacratissima de sincero affectu meo cercior reddatur. Humillime autem supplico maiestati vestre sacratissime tanquam domino et Imperatori clementissimo, dignetur causam hanc meam reasumere, clementiaque sua mitigare, vt iam tandem ex graciosa permissione maiestatis vestre sacratissime domum me conferre, rebusque mihi ingruentibus tempestiue prouidere possim.

Gratiosam maiestatis vestre sacratissime exspecto relationem.

Eiusdem Sacratissime Cesaree Regieque maiestatis Vestre

humilis subditus
STEPHANUS BATHORII
de Somlyo m. p.

Hátára jegyezve: 1565. 28. Julij.

(Eredetije a bécsi cs. titkos levéltárban.)

XXXIV.

Balassa Menyhért folyamodik Miksa császárhoz, hogy Erdélyben letartóztatott családját szabadítsa ki, s miután jószágait

elvezette, a szerencsi kastélyt ádományozza neki. Kelt 1565. oct. 15-dikén.

Sacratissima Romanorum Cesarea Maiestas
ac Germanie, Hungarie et Bohemie etc. rex,

Domine clementissime.

Sacratissima maiestas vestra nouit temporum varietatem, et etiam quantum iam temporis elapsum sit, familiam meam captiuatam esse; quapropter sacratissimae maiestati vestrae tanquam domino meo clementissimo humillime supplico, ut de eorum liberatione clementer recordare dignetur, quod fidelibus perpetuisque meis seruitijs reseruare studebo. Nec dubito sacratissimam maiestatem vestram in clementi recentique memoria tenere, quo modo sacratissima cesarea maiestas genitor maiestatis V. S. foelicis et pia memoriae, mecum de Zackmar, Banija, et Taschnad benigne deliberauerant. Quoniam ego tantum ad animationem clementem maiestatis vestrae sacratissimae omnes arces et bona mea haereditaria reliqui, et ut sacratissimae maiestati vestrae toteque christianitati seruire possem. Propterea sacratissimae maiestati vestrae ut domino clementissimo quam humillime supplico, ut maiestas vestra sacratissima dignetur secundum maiestatum vestrarum clementem transactionem mei curam habere, ut eo securius in seruitijs maiestatis vestre sacratissime perseuerare possim. Nam clementissime domine, hijems iam appropinquat, et podagra ut solito me si attinget, non est mihi tutus locus, non solum pro persona mea ubi decumbam, sed nec quo unum tantum equum alligare possem. Etsi maiestati vestrae sacratissimae contrarium non esset, ut mihi hac hijeme castellum Zerenchss gratiose daret, quo de statu meo sacratissima maiestas vestra benigne deliberaret.

Clemens a sacratissima maiestate vestra
exepecto responsum S. C. M. V.

humillimus et fidelis
subditus ac seruator
MELCHIOR BALASSA m. p.

Hátára jegyezve: 1565. 15. Octob.
(Eredeti a bécsi cs. titkos levéltárban.)

XXXV.

Miksa császár magyar tanácsosainak véleménye a letartóztatott erdélyi követ Báthori István szabadon bocsáttatása iránt beadott folyamodására. Kelt 1565. nov. 15-dikén.

Sacra Maiestas caesarea et
domine domine clementissime.

Intelleximus supplicationem Stephani Bathorij de Somlyo, qua maiestati vestrae sacratissimae supplicat, vt eum hinc ad dominum suum velit dimittere.

Quod itaque ad nostram in ea re opinionem attinet, quam sacratissima maiestas vestra a nobis scire cupit: Videretur nobis humilime, quod postquam propter eas, quas proxime praeterita ista aestate sacratissime maiestati vestrae diuersis vicibus declarauimus, causas, non immerito hactenus vsque hic per sacratissimam maiestatem vestram Stephanus ipse Bathorij aretatus fuit, non sit adhuc dimittendus, ne si ita ad simplicem suam petitionem, domino ipsius nullum pro eo verbum faciente, dimittatur, vulgus opinionem capiat, illum praeter eam, quae oratoribus esse solet, libertatem, leui quapiam vel nulla de causa detentum, propterea etiam tam facile esse dimissum. Id autem eo magis sacratissime maiestati vestrae suademus, quod quum communis rumor sit, filium quondam regis Joannis proficisci decreuisse in Turciam ad Turcarum Imperatorem, seque iam ad iter instruere, consulcius esse putemus dicti Bathory dimissionem vel tamdiu saltem differri, donec maiestas vestra videat, quem exitum habitura sit ista ipsius filij quondam Regis Joannis in Turciam profectio. Postquam autem dimittendus erit (nam perpetuo eum hic detineri non posse putamus) sat rationum habebit maiestas vestra sacratissima, propter quas illum hic detentum, et tandem ex sola sua gratia dimissum declaret.

Haec quidem nobis ita viderentur: si tamen maiestas vestra sacratissima animum haberet illum ob aliquas causas vltierus hic non retinendi, non omittendum nobis videretur illud, cuius ipse superiori aestate bonam causam praebuit et occasionem. Nam

recordamur illum in quodam suo scripto, quo se a maiestate vestra sacratissima dimitti petebat, sese obtulisse, quod si dimitatur, contra maiestatem vestram seruire nolit, sed domi suae mansurus, et dominum suum quantum possit, a malis et turbulentis consilijs dehortaturus sit.

Quum itaque in tota Transsylvania et etiam Hungaria penes filium ipsum regis Joannis vix alium sciamus, qui alicuius sit respectus et auctoritatis, quam istum Stephanum de Bathor, et fratrem suum, agendum cum eo putaremus, vt quemadmodum se facturum obtulit, ita faciat, et rebus maiestatis vestrae sacratissimae vbicunque potest, inseruiat. Possunt autem multa euenire viuente et moriente filio ipso regis Joannis, vt necessarium et vtile futurum putemus, si maiestas vestra sacratissima habeat illum rebus et negotijs suis bene affectum.

Haec ita in vtramque partem nobis visa, inter quae maiestas vestra sacra deligere dignetur, quod sibi melius videbitur.

Hátára jegyezve: 1565. 15. Novemb. Opinio consiliariorum Hungarorum.
(Eredetije a bécsi ca. titkos levéltárban.)

RAGÁLYI ÁBRAHÁM LEVELEI (Idősebb Br. Wesselényi Miklóshoz.)

Közli: K. Papp Miklós.

I.

Pest, 11-k Apr. 1807.

Méltóságos Báró s Administrator ur,
nekem különös kegyességű nagy jó uram!

Esmérvén Nagyságodnak igaz hazafiságát s az haza közboldogsága végett tétettni szokott törvényekbe való befolyását, bátorkodtam magannak hizelkedni, hogy talám kedvét találhatom Nagyságodnak, ha most itt létemben (a ki is mint deputatus nemes vármegyém részéről itt megjelentem) olykor olykor Nagyságodnak némely újságokkal kedveskedni fogok.

Nem kétkem, hogy többen is nincsenek itten, a kik ezt fogják cselekedni, s talám olyanok is, a kiknek az dolgokban mélyebb befolyások lévén, előttem nem tudott dolgo-

kat is megirhatnak; de a ki ezt szivesebben cselekedné s nagyobb szerencsájének tartaná, tudom egy sem lesz.

Az múlt 9-ik napján ezen hónapnak tartatott az első ülés, mely is a szokott mód szerint a ceremóniakon kezdődvén, egyik status a mást köszöntvén, a directorium felolvastatott, s azután Veni Sancte tartatván, s a deputatio ő császári királyi felségéhez s hercegeihez (mivel már eleve 7-a Budára lejövén, csak oda kellett azokat küldeni) kirendeltvén, minekutána ezek a válaszszal visszaérkeztek, eloszlottunk.

Tegnap pedig a második ülés tartatott, mely csak enynyiből állott, hogy a statusok a Regiában levő kápolnában megjelenvén, az holott ő császári királyi felsége maga is s testvérei Károly és Antal jelen voltak, újra Veni Sancte tartatott. Ennek pedig vége lévén, felmentünk a nagy szálába, az hova kijövén maga ő császári királyi felsége generalis uniformisban, kalpagosan, az statusokhoz egy deák beszédet elmondván, (melyben az haza környülállását előnkbe terjesztette,) az királyi propositiókat általadta, melyre ő császári királyi hercegsége a palatinus megfelelővén, azzal residentijába visszatért, s 12 órakor azonnal Bécsbe vissza is utazott, mivel a császárné idő előtt szülvén, rosszul ugyan, de minden veszedelmen kívül mondatott lenni. Mi pedig visszatérvén az ország házába, ottan a propositiók felnyitvatván, elolvastattak, (melyeket is ide rekesztve, Nagyságodnak küldök.)

Van rajta mit rágni, mert a magyar hazáját igen szereti s méltán is, mert minden más nemzetek eddig is irigylették boldogságunkat, s hát most? De midőn ugy kell vigyázni, hogy hazánkat a nagy szeretet miatt meg ne fojtsuk, mint a majom a fiát, s azonban az udvar sok részben méltó kívánságait is az haza törvényei sérelme nélkül teljesítsük; hogy ez lehessen, szükség jól megfontolni. Ezen okból már egynehány napokig csak circularis sessiók fognak tartatni.

Legnagyobb bekkenője a Publicum Creditum, mert a mint sejdítettem, az volna a cél, hogy Magyarország vállaljon magára 200 milliom czédulát; hogy a Fidejuszó ti-

tulusa ne legyen, tehát azt a szint akarnák neki adni, hogy az legyen Magyarország bankója, et sic reliquae ditiones, tehát Erdély is. De ezt talám csak némely projectisták vélekedése, nem ő felsége akarata, s ebből nem lesz ugy tartom semmi.

Most itt a praesidiumokra nézve az a változás is történt, hogy a Duna melléki circularis sessiókban mindég állandó volt a praesidium, a Tisza melléki kerületnél pedig alternativum. Némelyek tehát nálunk is állandóvá akarták tenni; de nem hogy ez elszült volna, de még a Dunamelléki kerületnél is kérdésre jövén a praesidium, votumra ment a dolog, s két votummal superálván az alternativum, már ott sem stabile; de jól is van az, mert egy praesestől sok függ.

De hogy tovább ne terheljem Nagyságot, midőn ő Nagyságának kezeit aláztos tisztelem mellett csókolnám, ő nagyságát a kis Miklóst s Kapitány urat tisztelem, s midőn magamat továbbra is tapasztalt becses favoriban s gratiájában ajánlanám, állandó tisztelettel maradok

Nagyságnak

alázatos lekötelezett hiv szolgája
RAGÁLYI ÁBRAHÁM.

P. S. Hogy jobban emlékezhessen reám Nagyságod, én a Daniel Samuel ur veje vagyok.

P. S. Méltóztasson nekem megengedni, hogy még nem tudom, hogy ugy tiszteljem-e mint főispánt, melyen különösen örvendenék.

Külczim: De Pest. Illustrissimo Domino L. B. Nicolao Wesselényi de Hadad et Murány, I. Comitatus Hunyadiensis Officii Supremi Comitatus Administratori tit. tit. Domino mihi gratiosissimo, colendissimo.

per Zilaj Zsibó.
(Eredetije a zsidói levéltárban.)

II.

Pest, 27-ik Ápr. 1807.

Méltóságos Báró s Administrator ur,
Nékem különös bizodalommal való nagy jó uram!

A mint már küldött levelemben irtam, az ő felsége királyi kívánságai kiadattván,

(melyeket már Nagyságnak megküldöttem) az azokra teendő felelet végett rendeltetett mind a két circulusok által egy deputatio, mely egyetértve azokra a feleletét s vélekedését qua nunciumot feltegye, melyhez képest készíttessen az ő felségének azokra küldendő repraesentatio. Az munka elkészült, melyet ide rekesztve küldök; de alig jöhetett ki kezünkhöz, irásban már annak sok czikelyeit attakirozták, s némely nem jól hangzó terminusok, melyeket alól elhuztam, a circularis gyűlésben kihagyattván, vagy simpliciter kihagyattak vagy gyengébb szókkal tétettek ki; az első punctum de jure belli et pacis májdnem egészen kimaradt s csak az törvényekre való provocatio maradt fel abból. Hosszas volna az ez iránt volt kérdéseket leírni, s most már, bátor sok változás esett már benne, mégis nem tetszik, megvállik, micsodás lesz az regnicolaris gyűlésben való kimenetele; mert a felséges tábla nincsen egy értelemben a SS. táblájával, mihelyt ottan általesünk ezeken, fogom ismét tudósítani Nagyságot. Itt még eddig az deputatus urak többnyire jól kezdik kötelességeket, s hogy az bankókért cautiót vállaljunk sub quocunque titulo, már ugy látom, nem lehet tőle tartanunk; az háboru iránt semmi legkisebb félelmünk vagy csak gyanuság is. Sirmiumban volt valamely zendülés, de már complanálva van. Az időnk már most jó, s vigan volnánk, ha az udvari gyász közbe nem jött volna, s ha ennek elűzésére oly jó champanyert lehetne itt kapni, mint az Nagyságod productuma, melynek praescriptióját, siető levén akkor az utja Nagyságnak Zilajra, ő Nagyságától alkalmatlanságnak tartottam volna kikérni, de ha egykor kegyes válaszát kinyerhetem, méltóztasson annak praescriptióját accludálni, különös kegyességül fogom venni. Addig is pedig, mig több újságokkal kedveskedhetnék, ő Nagysága kezeit csókolva, a kis Miklós ő nagyságát tisztelem, s magamat továbbra is tapasztalt kegyességében ajánlván, állandó tisztelettel maradok

Nagyságnak

lekötelezett alázatos hiv szolgája
RAGÁLYI ÁBRAHÁM.

Külczim: de Pest. Illustrissimo Domino L. Baroni Nicolao Wesselényi de Hadad et Murány, I. Comitatus Közép-Szolno-kiensis officii Supremi Comitum Administratori tit. tit. Domino mihi Gratosissimo, colendissimo.

per Debreczen

Zilaj

Zsibó.

(Eredetije a zsibói levéltárban.)

A „MAGYAR TUDÓS TÁRSASÁG“ KELETKEZÉSE TÖRTÉNETÉHEZ.

(Döbrentei Gábor két levele báró Wesselényi Miklóshoz.)

Közi: K. Papp Miklós.

Az újabb időben sok becses adat merült fel a „Magyar tudós társaság“ keletkezésének történetéhez. Valóban ideje volt már arról is gondolkozni: hogy össze kell gyűjteni ezeket az adatokat, mert nagyon megfogyott azoknak a száma, kik élő tanuként beszélhetnek e tárgyról.

A „Magyar tudós társaság“ megalakulása epochalis idő reánk nézve. Ez órától kezdődik az igazi magyar nemzeti szellem ébredése, ez órában született nálunk az egyesületi és komoly irodalmi élet.

Azt hiszem, jó szolgálatot teszek, ha megismertetek egy pár olyan adatot, melynek nemcsak irodalomtörténeti becse van, de fontossá teszi azon körülmény is, hogy olyan férfiú tollából ered, ki ott fáradozott a legelső uttörők között. E férfiú Döbrentei Gábor.

Ő volt megbízva Kisfaludy Sándor és Ercseyvel, hogy tervet készítsenek: miként lehetne e társulatot még 1828-ban megalakítani, hogy munkásságát azonnal megkezdhesse? Az alább következő két érdekes levelet Döbrentei B. Wesselényi Miklós barátjához intézi, ki abban az időben már a magyar irodalomnak leghivebb, legbensőbb barátaihoz tartozott.

I.

Budán, ápril 8. 1828.

Tegnap este 9 órakor volt a magyar tudós társaság (így a neve, nem akademia)

planuma kidolgozásában tartott ülésünk be-rekesztése. Az egész munka 3 részre oszlik:

1.) Alapintézet (planum), melyet magyarul roszul tettünk ki. Abban átaljában van beszéd a társaságról. Subdeputatióban rendbe szedte és deákul leirta Fejér és Bitnicz. Magyarul Horvát Endre és Guzmics.

2.) Rendszabások. Statuta. Kihuzta a planumból deákul Fejér és Schedius, magyarul Kazinczy.

3.) A fundus mostani állapotja s ahhoz alkalmaztatva hogy lehet a társaságot mindjárt megindítani? Kidolgozta Kisfaludy Sándor, Döbrentei s Ercsey.

Egy két nappal ezelőtt Kisfaludy, Kis, Horvát Endre, Guzmics már haza mentek. Tegnap gr. Teleki a többi vidékieket is elbocsátá. Kapott s kap mindenik vidéki 150 forintot pengő pénzben diurnumot átaljában.

Egy hét mulva Teleki tisztába iratja fél oldalt magyarul és deákul munkálkodásunkat, akkor összegyűjti az itt lakókat az aláírásra s adja által a nádornak. Az küldi fel.

Igazgató lesz 25. Az erdélyiek iránt gr. Széchenyivel és gr. Andrássyval szólottam. Vay márczius 23-kán Bécsbe ment fel, lejött ápril 2-án s Miskolczra sietett 4-én.

Tiszteletbeli tag lesz 24. Az igazgatók közül választathatik ezek közé 8, több nem. Ezek mind ki lesznek nevezve mindjárt eleinte, mert semmibe se kerülnek. Rendes tag fizetéssel lesz 42. De közülök eleinte csak 27 neveztetik ki s a 27 közül fizetést eleinte csak 12 kap. Hat úgy mint helybeli s hat vidéki. A helybeliek közül 4 per 500 for. p. p. A matematikai osztálybeli 600 f., mivel Festetich László fundatiója úgy tartja. A bibliothecarius gr. Telekiéktől 300 f., a társaság cassájából 400 f. s így 700 ft. Hat vidéki per 300 for. lesz fizetve.

A titoknok kap 800 f. s most eleinte lehet más hivatalban is.

Segédjegyzője 200 f.

Szállásra 800 f.

Két kérdésre per 100 $\ddagger$ 900 f.

Egy jutalom 900 f.

Hazai utazásra 500 f.

Előre nem látott költségekre 800 f.

20 xr.

Szolgának 150 f.

A tanácskozások csendesen illendőséggel folytak. Üléseinknek jó hire van.

Kulcsár szegény az alatt kihala. Aprilis elsőjén vala temetése. Ugyanaz nap Széchenyi az egész kiküldöttséget megvendéglé a casinóban. 3 szép toasztot alkalmaztata. Széchenyi most is bajlódik tal karjával és sokat szenved.

Elébb kell vala irnom, a társaság esztendei jövedelme mostanig 12893 f. 20 xr. Ehhez vannak szabva a fizetések.

Bárcsak abból az Erdélyből is gyűlhetne a proportione egytől mástól mindössze 20000 for. Professor Köteles van eddig felirva a tagok közé s én még Buczyt sürgettem.

Jövő levelemben szénádról és borodról írok. Még eddigelé Jekusch nem huzta le a bort ex ratione physica.

De már te is irhattál volna. Egy hónap mulva itt lesz. Örvendve várlak. Farewell szeretett megmentőm barátom

hived

DÖBRENTÉI GÁBOR.

Anyád ő Nagysága kezeit csókolom tisztelettel.

II.

Budán, september 15. 1828.

Kedves barátom.

Az akademia állapotja így van: B. Mednyánszky Aloyz azt mondá gr. Széchenyinek, hogy változtassák ők is propositiójokat a directorokra nézve, hagyjanak ki kettőt hármat s így közösen van a változtatás, annál fogva a principium meg lesz mentve. Széchenyi s gr. Károlyi György ezt elfogadák, e hónap 8-án kimentek Al-Csuthra s ezen propositiót tevék: gr. Eszterházy Mihály helyett b. Wesselényi Miklós azaz TE, Szentkirályi helyett Bartal, Katona Zsigmond helyett Szegedi Ferencz. A főherczeg áltálnézé a listát s vidáman vala velek. Tegnapelőtt jöve bé Al-Csuthról s már itt marad, én pedig ma tudám meg, gondolhatod kitől, hogy nincs semmi ellenvetése, sőt secretariusának már meghagyta, hogy ezen propositiót expedialja Bécsbe. Rád nézve egy kis gyanunk vala,

azért is nem siettem az irással, ámbár tudom, hogy Széchenyi mindjárt tudodra adá. Most pedig tőlem minden bizonynyal tudhatod. Igen örvendek, hogy közöttök vagy. A főherczeg semmit se kételkedik, hogy most novemberre kész resolutió ne jönne. October elején felmegy Ferencz napján. A jövő télen tehát directorokul mindent eligazithattok.

B. Mednyánszki mint gr. Pálffy Ferencz sequestri curatora van itt. A királyi táblán a mult héten nyere Pálffy Svetics ellen, ma fog nyerni septemviratuson. Negyed napja a casinóban engem külön veve M. s azt mondá: secretariusságra az urat akarjuk megkérni, elmondottam ma itt többeknek okaimat, miért óhajtom, hogy az ur legyen. Mivel b. Mednyánszkyval a felől nem szólék soha, nem esék roszul ezen bizodalma. De Széchenyit nem értem e dologban most. Hanem szólni vele nem fogok felőle. Jam pro . . . .

Kegyességéből annyi a szilvoriomom mint a tenger. Butelliákra huzá le raisonnirozó Mártonom s én bépecsételém s ráragasztám mindenikre: zsiói szilvoriom.

Itt minden ember csudálkozik azon, hogy ménesedet a régít egészen eladod. Öttinger szörnyen. A főherczeg hasonlóképen. Mi lesz az újból, még nem tudod, de e régít már Európa ismeri, jónak mondják. Valóban én ha neked volnék, 6—8 régi legjava kanczát meghagynék s egy-két ménlovat legalább még 5—6 esztendőre, és mikor látnám, tapasztalva hosszasan, hogy csakugyan jobb, kelendőbb az angol faj, akkor adnék a régín egészen tul.

Gr. Teleki Imre ma akara indulni innen Blankájával haza. Kétszer vala nálam. Akarék az akademiához legalább 1000 for. pengőben adatni vele. Már most bárcsak Erdélyből is találkoznának fundatorok, hogy legalább 3—4 fizetést huzhatna erdélyi író per 300 f. mint vidéki tag.

Gr. Zichy Lacziné minden szépet, jót izen Anyád ő Nagysága kezét tisztelettel csókolom.

Adieu kedves megmentőm, jó barátom.

Mindenkori barátod

DÖBRENTÉI GÁBOR.

Gyulai Lajos ezelőtt egy héttel mene

fel vissza Bécsbe. Bánffy Laczi itten csináltatá meg administratori köntösét.

Ugyan kérlek, nem pakkolta-é bé elvétebsből szász lutheranus vadászod az akademia planumát 4-ed rétbén, zöld papirosu kemény táblába kötve. Magam írása. Sehol se találok.

(A B. Wesselényi család levéltárában levő eredetiekből.)

ÖREG RÁKÓCZY GYÖRGY
ÖZVEGYÉNEK,
Lorántfy Zsuzsánnának

LEVELEZÉSE.

(1649—1655.)

Közli: Szilágyi Sándor.

XLVI.

1655. 27. August.

Susanna Lorántffy celsissimi quondam domini Georgij Rákóczy Transilvaniae Principis, partium regni Hungariae domini et siculorum comitis etc. Relicta.

Generose nobis honorande Salutem cum favore nostro.

Lubeniczky uram levelét hozák ismét, melyet ime oda küldöttünk kegyelmednek, felszakasztattuk az levelet, mivel meg akartuk látni, mit irjon az oda való hírek felől, ugyan bement derekason az tatár Lengyelországban, méltó vigyázni, kegyelmed azért meghagyja, ott is vigyázzanak, meglássák, az kit beküldnek, hogy hirt hozván, ne csak ugy küldjék, az mint szokták, hogy egy szabadost beküldnek, az osztán valahol csak valamit hall, csak kijün avval, hanem bizonyos hirt hozzon. Innét az két bialpászt elszökött, azt is hagyja meg kegyelmed az udvarbirónak, mindjárt kerestesse fel ott az jószágban s vasban veresse s küldje ide Patakra mindjárt, im jegyzésben oda küldtük az neveket, kik szöktenek el. Azt is meghagyja kegyelmed, most az jó üdőben ott az folyosó körül építsenek, valamennyien reá térnek, belől azután is vakolhatnak. Isten tartsa meg kegyelmedet jó egészségben. Da-

tum in arce nostra Sáros-Patak die 27. Augusti Anno 1655.

SUSANNA LORÁNTFY m. p.

P. S. Baxa uram megjűtt az vármegye gyűléséből, kegyelmed megértheti meg (sic) mint lett az a gyűlés.

Külczim: Generoso Andreae Klobusiczki universorum honorum nostrorum in Hungaria existentium Praefecto etc. nobis honorando. (L.S.)

(A magy. kir. kamarai levéltárban levő eredetiről. Az aláírás Lorántffy Zsuzsanna sajátkezű írása.)

XLVII.

1655. Sept. 13.

Susanna Lorántffy celsissimi quondam domini Georgii Rákóczy principis Transilvaniae, partium regni Hungariae domini et siculorum comitis etc. Relicta.

Generose nobis honorande Salutem cum favore nostro.

Mai napon hozának funktúl leveleket, kegyelmednek szólót is, melyet im megküldtünk kegyelmednek; az katonák is oda mentek, ha azért kegyelmed választ ir, küldje Tokajban őket hozzánk, hogy onnét bocsáthassuk el. Az álcot Györgyöt akarnók, ha kegyelmed ide küldené, hadd látná meg ezt az itt való épületet, mert az mint látjuk, mind az alsó borházakban, s mind az felsőkben Bende igen ritkán rakatta az gerendákat, mi azt akarjuk penig, hogy még ezután is megszorítsák és sűrűbben legyenek, az első héjazatnak is szélesnek kellettven lenni, hadd igazitaná el. Szegény Veres Bálint is megholt, az mint értjük. Itt valóban félelmes állapot vagy az török miatt, az mint Gellertfi uram írja, most is jöttek ki lovas pribékek, isten azért haza vivén bennünket, beszélgetünk kegyelmeddel az dolog felől, a miben isten módot ad, az olyanokra való vigyáztatás dolgában provideálnunk kellett. Ez estve irtuk volt a levelet. Ez éjjel ugyan megtörtént az pribékek miatt való csintétel, tegnap Szántóra voltunk, talán ugyan néztek bennünket is az lesből, ez éjjel éjfélkor Rátkánál az kőbányánál öt embert vittek el, kettőt levágtak benne, itt annyira elrémült

az Hegyalja, majd szállópásztort sem találnak; mi meghagytuk Csobádinak, ha oly katonákat ismer, biztassa meg, s fogadnánk egynehányat. Tartsa meg Isten jó egészségben kegyelmedet. Datum in oppido nostro Tállya 13. Septembris 1655.

SUSANNA LORANTFI S. K.

Az szántai vámos mit ir, im supplicatioját oda küldtük, kegyelmed azért informáljon felőle, mint volt az dolog.

Külczim: Generoso Andreae Klobusiczki, universorum bonorum nostrorum in Hungaria existentium Praefecto etc. nobis honorando. (P.H.)

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

XLVIII.

1655. 24. Septemb.

Susanna Lorantfi celsissimi quondam domini Georgij Rákóczi Transsylvaniae Principis, partium Regni Hungariae domini et siculorum comitis etc. Relicta.

Egregie nobis grate salutem cum favore nostro.

Tegnapelőtt irattunk volt az udvarbírónak levelet, s megirattuk, ha otthon nincsen, maga szakassa fel, tudósítson, ha otthon az udvarbíró az levelet felszakasztotta-e, az kikerül irtunk, azokra gondja legyen, ha pedig az udvarbíró otthon van, tudósítson ő minden szükséges dolgokról, az földhordók eljöttek-e, szemet mennyit hordtak be, az pestis szünik-e, az bort elhozták-e, ha eddig el nem hozták, elhozzák. Az abrakosztónak megmondotta-e, az kikerül irattunk, egyebekről is, mindezekről tudósítson. Szántás-vetés felől is, gyümölcsöt; baraczkot küldjenek ide osztán, az mit ennelötte is parancsoltunk felőle. Az kúmvések is mennyit építettek már. Datum in Curia nostra Helmeziensi Die 24. Septembris Anno 1655.

SUSANNA LORANTFI M. P.

P. S. Az ujkeresztiektől az rózsavizet megvegye, tudósítson, az kályhát megalkudta-e velek s mind is leszen.

Külczim: Egregio Andreae Székely,

arcis nostrae S. Patakiensis castellano etc. nobis grato. (L.S.)

(A magy. kir. kamarai levéltárban levő eredetiről, Lorántfi Zsuzsanna saját kezű aláírásával.)

XLIX.

1655. Septembr. 31.

Kegyelmes asszonyom.

Isten áldomásából mi immár utban vagyunk, tegnap küldtük be az articulusokat ő felségének, hogy confirmálja, ma eloszlanak. Ne adjon Isten soha többé ilyen gyűlést érnünk.

Ledniczére nem térek, minthogy az tisztartót megválasztottam esztendeig, még haszontalan is volna most oda mennem egy két napra, sietve igen keveset láthatnék ott. Az tisztartónak változtatása is most alkalmatlanul esnék, bent levén az aratás. Császár urunk ő felsége még bent maradt Pozsonyban. Az öreg császárné meghalt, kisebbik fia is az császárnak beteg, igen élete kétséges. Nekünk sehol és semmi kérésünk nem leszen. Isten velünk lévén, elsietünk, ha valami akadályunk nem történik az utban, az jövő héten talám otthon lehetünk.

Az nagy Isten adja szerencsés órában látnunk nagyságodat.

In Szempte 31 junii Anno 1655.

Nagyságodnak alázatos méltatlan
szolgája

KLOBUSICZKI ANDRÁS M. P.

Kivül Lorántfi S. kezével: Elküldtem az levelet praefectus uramnak.

Külczim: Celsissimo Principi dominae, dominae Susannae Lorantffy Celsissimi Principis Transsylvaniae domini domini Georgii Rákóczy Senioris Relictae Viduae Dominae dominae meae clementissimae cito stb. citissime stb.

(Egész levél Klobusiczki írása.)

(Eredetije a magy. kir. kamarai levéltárban.)

L.

1655. Oct. 17.

Susanna Lorantfi celsissimi quondam Domini Georgii Rákóczy Transsylvaniae Principis partium Regni Hungariae Domini et Siculorum Comitissae etc. Relicta.

Generose nobis honorande salutem cum favore nostro. Kegyelmed levelét vettük, melyből irását értjük, az szerencsi udvarbíró levelét is látjuk, de ő semmit nem ír, hogy Megyaszót elrablotta volna az török, hanem hogy csak 3 lövéseket hallottak; nem lehetetlen ugyan, de még nem bizonyos, elhittük, kegyelmed bizonyost értvén felőle, tudósít bennünket is, ha megyaszaiaknak megesett, elhittük, másoknak is hírével leszen, mi még mikor hallottuk is készüléti az töröknek s mikor nem halljuk is, elég rettegéssel vagyunk ez nyomorult föld felől, csak szabadon nyargal már azon az földön, mert mikor készüléti nem hallatik is, tudjuk, ő mindenkor készen vagyon. Az német secretariust értjük, hogy elérkezett, elhittük, bizonyost mondott kegyelmednek, mi is, ha Isten engedi, holnap ebédre Borsiban megyünk. Az lengyen levelét oda küldettük kegyelmednek, ha váloszt kell tenni nekie, tegyen kegyelmed, mi oda menvén, subscribáljuk. Az makoviczai udvarbírónak iratunk felőle, minthogy most is gyanúság vagyon felőle, kikeresse, hogy jobban meg ne búsuljon miatta. Az lovas és gyalogok fizetése mikor leszen, értjük, ugyan akartunk iratni kegyelmednek felőle, szintén Bende is írja, 500 f. öt száz forint vagyon ott s az mészárosok is az tályaiak ezer forintot adtak be, de ők nem ezer forinttal tartoztak nekünk, hanem kilencz száz tallérral, 900. E felől sem ír, micsoda pénz tallér-e vagy arany, hogy abban is inkább fogatkozás ne essék, az díófa láda kulcsa ott vagyon kegyelmednél, vegyen kegyelmed onnan, az mennyi kívántatik, ugyan magunk is igen akartuk volna azt, hogy maga is ott lett volna kegyelmed, de abban nincsen mód mostan. Dalmady uramot sem tudjuk jött-e meg, nem-e, hiszen az regécsi udvarbíró legyen ott, s vagy Mokcsay Jánost avagy Gönczy Andrást küldje el kegyelmed, de megírja kegyelmed az hadnagy uramnak, jobbágyinkat oda be ne fogadják az seregben, mert mindenkor megtaláljuk mi jobbágyinkat, mikor szükséges, azon kívül ágyujoknak ne csak puskájok legyen és lodingjok, hanem töltések is mindenkor készen legyenek, mert ha Isten nem könyörül rajtunk, mindenkor készen kell várnunk oda az ellenséget, magok gondviselet-

lensége miatt s vigyázatlansága miatt is fogatkozás ne essék s amazokat se akadályoztassák meg. Tegnap találtuk elő Priny Gábor uram szolgáját, [azt mondotta, hogy Euyiczkén volna az palatinus, onnan jött, már nem tudjuk igaz-e. Albert az kívágó visszament, azt mondja, kevés talyigája vagyon, azt mondja Borsiban is vagyon, azt is oda kell vitetni, mert addig hiában neki másutt dolgot adni, még azt ott el nem végezi. Isten tartsa kegyelmedet jó egészségben. Datum in curia nostra Helmeceziensi. Die 17-a octobris Anno 1655.

SUSANNA LORANTFI S. K.

P. S. Kegyelmed hagyja meg, mindjárt hordó mérő jüjjön ide vagy Bajomi, ha egészsége volna arra való, vagy Baloghvári János, mert közel vagyon negyven hordó mérni való, holnap itt is hozzá fogunk az szürethez, még is jó volnának azok az Lordók is.

Külczim: Generoso Andreae Klobuciczky universorum honorum nostrorum in Hungaria existentium Praefecto etc. nobis honorando. (P.H.)

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

LI.

1655. Oct. 22.

Susanna Lorantffi Celsissimi quondam Domini Georgii Rákóczi Transylvaniae Principis, Partium Regni Hungariae Domini et Siculorum Comitum etc. Relicta.

Generose nobis honorande cum favore nostro. Kegyelmed levelét vettük, az kegyelmed ujjabb keserüségét értjük, elég szívünk szerint szánakozunk rajta, immár az kik megmaradtak, azokat isten ő felsége gyógyítsa és tartsa meg az kegyelmetek örömére, s mennyi terhe alá vettetné kegyelmeteket, még annál több erőt adjon kegyelmeteknek. Gelletfi uram irását látjuk, mit írjon kegyelmednek, hogy az töröknek készüléti volna ismit Ónodra, mi azt mondjuk, az rabokért cselekszik azt mind az mostaniakért s mind az előttiekért, mint többször is már felégette volt ezen rabokért, bár ott ne tartsuk őket, irattunk ő kegyelmének is. Az gyalogokban mi itt tiznél többet nem hagyunk, az többit

mind elküldöttük Tályára, kegyelmed hagyja meg, ha kivántatik, menjen megint negyven gyalog Ónódban Tokajból, lemehet-e gyalog, mi nem tudjuk, kegyelmed tudja jobban, hogy pedig azt írja Gelletffi uram, hogy rablástúl nem kell mostan félni, nem tudjuk mi azt, mindenkor kell attúl félni. Irja ő kegyelme, hogy az hajdukna mi irnánk oda által, hogy általjűjenek, de minékünk nincsen módunk abban, hogy mi parancsolhasunk, hanem kegyelmed tudja jobban privilegiumokat s instructiójokat, s ahhoz képest írjon kegyelmed, hogy felüljenek, Bakos uramnak, ha illendő, talán ő kegyelme ott-hon sincsen mostan. Isten tartsa kegyelmedet jó egészségben. Datum in castro nostro Borsiensis die 22. octobris Anno 1655.

SUSANNA LORANTFI B. K.

Külczim: Generoso Andreae Klobusiczky universorum bonorum nostrorum in Hungaria existentium Praefecto etc. nobis honorando. (P.H.)

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

BCU Cluj / Central University Library

LII.

1656. Decz. 26.

Susanna Lorántffi Celsissimi quondam Domini Georgii Rákóczy stb. Relicta.

Generose nobis honorande. Salutem ac favorem nostrum.

Kegyelmed levelét vettük, melyből irását értjük; az sertésmarhák állapotját a mi nézi, ez előbbi levelünkben bőven irtunk volt kegyelmednek felőle, abból megértheti; az conventióoknak minap azt írta volt kegyelmed, hogy mind kiosztották, megesik, ha mi mindenik majorban hízaltatunk disznót; az porkoláboknak, kinek kettő-három jár, egyet-egyet adasson kegyelmed, az prédikátornak is az szerint; az többiről várjanak, most is kevés élés van Fogarasban, hát mi maradna az vár szükségére. Az pattantyus kapitány felől irt volt kegyelmed ez előtt is, ugyan nem kívánjuk azt, hogy Danczkára menjen érette kegyelmed; de ugyan nem bánánk, ha találna egyet kegyelmed még olyat, a ki

mind oda be, mind ide ki való várunkra viselne gondot, nem szánók túle a fizetést mi, hogy országot szolgál, tudjuk, funknak leszen gondja reá. Örményesi udvarbíránk írja, hogy az m. . . . kanczákban eltévelyedvén, Apafi Mihály uram ménesiben van, ő kegyelme ki nem akarja adni, azért törvény-nyel is keresse kegyelmetek, igazítsa el kegyelmed valamiképen, minket búsít a miatt is, ha különben nem engedi. Dávid János kiérkezett; itt elég dolog vagyon, addig nem bocsátjuk be, segítsen akar számvételben, akar inventálásban. Az ispánok instructióját is megláttatjuk vele s beszélünk felőle, micsoda sok bírság az. Ugy értettük, hogy Lészai Gáspárnak valami rosz malom háza égett volna meg s immár a mi falunkot károsítja a praesidens, aféleire mind gondot kell viselni. Kemény János uramat most nem búsítjuk felőle, hanem azután még végére kell menni, mi formán van az a dolog. Dávid Jánossal beszélünk e felől is; elég gondunk most nekünk ide ki, meg sem írhatnók kegyelmednek sokféle búsulásunkot. Praefectusunk még sem lévén, udvarbíró is sok helyen kell állatnunk, hol változik, hol egy csepp sincs. Isten tartsa meg stb. Datum in Arce nostra S.-Patak Die 26. Decembris Anno 1655.

SUSANNA LORANTFI m. p.

P. S. Az mit ide hoztak, arról derekas quietantiát im küldettünk az szabadosoktól; az ki ott benn maradt, arról nem adtunk most. Lovat az urfi számára szerezzon kegyelmed jót, erkölcsös ne legyen, (t. i. csökönyös ló ne legyen), ahhoz minden szerszámot. Udvarbíróvá immár lássa kegyelmed, kit állat Pál deák helyett; mert nem akar megmaradni. Csak az sok búsulás rajtunk mindenfelől.

Külczim: Generoso Stephano Szentpáli, universorum bonorum nostrorum in Transilvania existentium Praefecto etc. Nobis honorando.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)